

Rıza al-Din b. Fakhr al-Din, Ibn Taymiyya,
Orenburg: Vaqit Matbaası, 1911.

خاتمه.

امتلرک ترقی و تدنیلری، تحصیل فوت و انقراضلری، اوزلرنده رسوخ تابمش اولان عقیده لرینه بنا ایدلنور. دنیاده اولان انقلابلرک و حیات اجتماعیه ده اولان سیاسی و اقتصادی، علمی و ادبی محاربه لرک معورلری ده «عقیده» در. اوشنداقی عمرانیانده اولان هر توری اختراع و کشفیات، دینی و علمی تجدد و اصلاحات منشأی هم «عقیده» در. بنو بشر آراسنده حکم سورمکده اولان دعوی و نزاعلر، اتفاق و اختلافلر، حیات سفرنده اولان مشقت و زحمتلرک بتونسی «عقیده» ثمره سیدر. عقیده لری بول باشچیلق خدمتنی ایتدیکندن اک ذلیل ملتلر یوفاری چیقارلر و عقیده لری اجبار فیلدیغندن اک کوچلی امتلر توبان نوشارلر بلکه بتون بتون شدر مندر اولوب بتارلر، آنچق کاغدلر اوستنده اسملری و آثار عتیقه عالملری کوز اوکلرنده آزمی کوبی بادکارلری قالور.

اوشبونک ایچون بر قومک آلفه وار دیقی کورلسه عقیده سی نفیش ایدلنورگه و بر قومک بالعکس توبان کندیکی سیزلسه عقیده سی تیکشورلورگه و شوکا کوره چاره سیننه تشبث ایدلنورگه تیوشلی. بو قاعده ملتلر، قوملر و قبیلله هم اروغلرده دگل حتی یالکیز، یالکیز آدملرده جاریدر. «الله تعالی بگا بخت ویرمادی، بگا نصیب یوق ایهش» دبه مایوس اولمش کیمسه آچ طوررغه، «کشی قولندن کلمش اش، نیچون بنم قولمدن کلامسون؟ بن ذلت ایلله یاشارغه راضی دگلم، جانم نتمده اولدیقی مدتده طریشاچقم!» عقیده سنده اولان کیمسه کوبی آزمی اوزینک کسینک معصولینی آلورغه محکومدر. اوشبونک ایچون

بر ماتنی آلفه یبارمک مطلوب ایسه هر شیدن مقدم، عقیده لرینی تصحیح فیالمق لازم اولور.

بتون هنرلری بر بری ایلله طالاشوب، اولدرشوب طورمقدن عبارت اولان عربلر، اسلام دیننی قبول ایتدیکلری ایلله یاگی بر حیات کسب ایلدیلر، اوز آرالرنده اخوت پیدا قیلوب بر فکرگه بیغولدیلر، بر قوللرنده سونگو و ایکنچی قوللرنده قرآن شریف اولدیقی حالده تاغ آرالرندن چیقوب کیگ دنیاغه تارالدیلر، مملکتلر وشهرلر ضبط ایدوب خواجه لقی فیلورغه کرشدیلر. قیصر و کسری دولتلرینه وارث اولوب یر یوزینی جولان اورنی ایتدیلر. آل مندر، غسانیلر، همیریلر حکومت سورمش اورنلر اسلام بیشوگی اولدی، هر برگه اسلام علمی اوطورتولدی، دنیا یوزی اسلام بیشوگی اولدی. سفر یورمک اک چیتین اولان بر وقتده اسلام کروانلری جنوبدن شمالغه، غربدن شرقغه اوتوب یورر ایدی. الوغ بازارلر اسلام مالی و اسلام سودا گرلری ایلله طولوغ اولوب، سودا کوبمه لری اندلس دگزلرینه قدر وارر ایدی. بر مسلمان ایچون اشسز طوررق، باشقه سینک مالینه طمع بوکرتک و قول صورمق قدر عارلک اش اولماز، الوغ بر زاؤود ایچنده اولان ابلانولر، یورولر، سلکنولر فیلندن بتون اسلام دنیاسی تعریف ایدلماز درجه ده حرکت و فعالیتده اولنور ایدی. اوشبو خارق عادت انقلابک و عجیب اولان فعالیتک سببی نه ایدی عجباً؟! بونی صورمیه حاجت یوق، «عقیده» اوزگرمک ایدی. قرآن شریف: «هو الذی خلق لکم ما فی الارض جمیعا»، «وعلمناه صنعة لبوس»، «ولا تنس نصیبک من الدنیا»، «وان لیس للانسان الا ما سعی»، «فاذا قضیت الصلاة فانتشروا فی الارض وابتغوا من فضل الله»، «الله الذی سخر لکم البحر لتجرى الفلک بامرہ ولتبتغوا من فضلہ ولعلکم تشکرون وسخر لکم ما فی السموات وما فی الارض جمیعا»

منه ان في ذلك آيات لقوم يتفكرون» ، «هو الذي جعل لكم الارض ذلولا فامشوا في مناكبها وكلوا من رزقه واليه النشور» كبي حسابسز آيتلر و: «ما اكل احد طعاما قط خيرا من ان يأكل من عمل يده وان نبى الله داود عليه السلام كان يأكل من عمل يده» (بخارى ج ۳ ص ۹)، «لان يجتنب احدكم حزمة على ظهره خير من ان يسأل احدا فيعطيه اويمنه» (بخارى ج ۳ ص ۹) ، «ما من مسلم بغرس غرسا او يزرع زراعا فيأكل منه طير او انسان او بهيمة الا كان به صدقة» (بخارى ج ۳ ص ۶۶) كبي صانسز حديثلر، اوشبو بطلال و اوشبو اخلافسز عربلر ك «عقيدته» لر بى اوزگرتوب طوغرى بر يولغه توشروب بيار مشيدى .

اگرده اوشبو سلامت عقيدته ، اسلاملرده دوام ايتمش اوله ايدى بو كونده فنكلرده اولان مكنتلر ، آنلرده اولان اوقوچى و اوفوتوچيلر ، عالم و اهل حرفتار ، كاشف و مخترعلر ، فابريقى و زاؤودلر ، معمار و مهندسلر ، طبيب و پرافيسورلر العاصل حقيقى معناسنده اولان مدنيت ، اسلام دنياسنده ظاهر اولاقچى ايدى . فقط شايان تأسفدر كه صوكت اسلاملر اولگيلر يوللرندن بورماديلر . بنو بشر سعادتى و تحصيل معيشت ايجون لازم اولان كسب و حرفتلرني دين اسمندن منع ايدن دين ناچلر ينگ سوزلر ينه قولاق صالديلر . خرسيتيانلقدن آلوبى يا كه توارد اكار قيبيلندنمى ؟ «ولا تقف ما ليس لك به علم» ديه صريح صورته نهى خلافيته اولارق شارع اعظم طرفندن تعيين اوزرنده خبر و يرلامادىكي حاله اوزلرينك اخلاص باعلامش آدملر ينه عز يزلك ، اوليالق منصبلر ينى ويرديلر و شونلرني اوزلر ينه كهبه قيبديلر . بو ذاتلر حقتده «المصرف فى القدرين» ، «غوث الخلايق» و «قطب العالم» ديه اعتقاد ايتد . بكارندن طبيعى ، مراد و مقصودلر ينى شونلرغه عرض ايدوب شونلر ك روحلرندن استمداد ايدر و شونلرغه نضرع فيلور اولديلر .

معطل فالمش فابريقه قيبيلندن بو كبي بر عقيدته تاثيرى اوله رق

اسلام دنياسى تمام اشسز و معطل فالدى ، الله تعالى حضر تينك بر بر ينه ربط ايدوب توزومش و «ولن تجد لسنة الله تبديلا» ديه توصيف ايتمش عالم فابريقه سينه اهميت ويرلمادى .

يد قدرت ايله توزومش ماشينهغه فارشو طور مقى و طبيعت عكسينه حرکت ايتمك ضرردن باشقه نتيجه ويرماز . زيرا بيلغه لرني كيرته لر ايله و بورانلرني چپتالر ايله بووب طومتق قولاي دگلر .

اسلام دنياسينك معطل فالديغىنى و سماوى عقيدهلر بيرينه خرافاتلر حكم سوررگه باشلادىغى كوردىكلرنده ، دشمنلر بويله حالنى غنيمت بيلديلر و فرصتنى فوت ايتماز ايجون جان آتوب عملگه كرشديلر و هر طرفدن هجوملر ايتديلر . سلفلردن ميراث فالمش باياقار و جنت مثالنه اولان گوزل گوزل مملكنتلر برر برر قوللرندن كيدرگه باشلادى ، روحلرى ده توشدى . اوشبو حاللر عبرت درسلىرى ، حسى و معنوى نصيحتلر اولديغندن عبرت آلورغه و عقللرني جبارغه تيشلى ايدى . آز اولسه ده تنبهنمك لازم ايكن ، عقيدهلر ينه تابع اولان روحانى خسته لكارى طبيعت حكيمنه كرمش اولديغندن اويغانق نصيب اولمادى بلكه : «وداؤنى بالتى كانت هى الداء» مصداقينه موافق ، اولگى حاللر ينه دغى زياده و يرلديلر و غفلت شرابلر ينى اوست اوستنه ايجوب دغى ده آرتق صورته ايسرديلر . قولالارى ياننده فنكلر ك توب و ملتقلر ينگ داوشلرى ايشدنلورگه باشلادىغنده اسلام دنياسى شاتوب فالدى ، حيرتلر ندىن بر قدر ساعتلر دولقونلاب طوروب آخرده اوزلر ينگ حاجت كهبه لرى اولان فبرلرگه و معبود حكمنده طونلمش ارواحلرگه ، ايشانلر (معاصرلر مژدن بر فاضل تعبير نچه) جازلى صنملرغه توجه ايتديلر . الله تعالادن استمداد ايدوب قرآن شريف تعليماتنه موافق استمداد ايدو چك برده ميتلر دن استمداد و ارواحلر دن استعانت فيلورغه كرشديلر . بولنچه بورمامش كيهسه لرك نصيبلىرى ايسه محروملىقندن و فلاكتدن

عبارتند. فی الواقع هم شویله اولدی.

بو سوزلر مز عهوم گه کوره در. یوقسه اسلام عالمنده عصر سعادتدن بیرو طوناش کلمکده والله تعالادن باشقه هیچ کیمسه دن خوفی ایتمامکده وهر برده حق سوزنی سویلمکده بر طائفه وار ایدی. اونه کیلرک عملرندن بونلر راضی دگللر ایدی. فقط کوچ، باشقه لرده و افکار عهومیه ده خلاف طرفه اولدیغندن بونلرک سوزلری کچماز و مرادلری لازم درجه ده فهم اولنماز ایدی. حضرت علی وفاتندن اعتبارا اسلام دنیا سنده افکار عهومیه عوام طرفنده اولمش وهر اورنده وهر برده پچان باراری خلقی حکم یورت مشدر. اسلاملرک مشهور آدملرینک زندگی و کفر ایله متیم اولمقلری ده افکار عهومیه ننگ حلقه غلبه سی سببندن ایدیکنی واقعلری تفتیش ایدوچیلر بیلورلر.

* * *

تعین ایدرک بعض بر معصوم دگل شخصلره اعزلهک و اولیالی عنوانی ویرلدیمی، آکا مترتب اولان سو نتیجه ننگ حد و پایانی اولماز. بونک ایچون خرستیان دنیا سینی تفتیق ایدوب کورمک لازم. عین سببندن عین نتیجه ظهور ایدر، بو معلوم بر اش، بونده نزاع یوق. اوشبو سببندن ایلمکده خرستیان عالمنده حکم ایتمکده اولان حاللر بتون بتونه اسلام عالمنده کوچدی. اولیا و اعزله لرک اسملری منبع رزق و مورد معیشت ایدلدی. قهرلری و اطرافلری نذر آشاوچی مجاورلر و کرامات فر و شلر ایله طولدی. اسملری باشقه اولدیغی حالده موضو- علری فرقسز اوله رق «رهبان» فرقه سی تشکیل قیلندی. اصفیاء کرام اسملری لهو الحدیث تجارتنه میدان ایدلدی.

کوب آلور ایچون اولیارک بیوک کلرینی کوستریمک لازم ایدی. بونک ایچون عجیب تصرفلر و خوارق عادت، میزان ایدلنهرک کوسترلدی. نهایت بر درست که اون و یوز بالان فوشلوب بلا حساب

کرامات و خوارق فصه لری اختراع ایدلدی. صراحة اولماسه ده اولیا واعزله لرگه «خالق کل شیء و رازق کل حی» لک ضمن اولزوما ویرلدی. بر اورنده اهل اسلام، اوزلرینه هجوم ایدن دشمنلرینه جزئی غلبه تابسه لر، مذکور آدملر اوشبو حالنی اولیارک مددلرینه حمل ایدوب، بونی ایسه ایمان یرنده عوام اوزرینه تلقین قیلورلر و ناگاه مغلوبیت کورسه بونی ایسه عزیزلرک رضالقلری تحصیل ایدلما دیکنه (کوبراک ویرلما دیکنه) بنا ایدوب نادان جماعتلری تخویف ایدرلر ایدی.

شهرت کسب ایتمک و دنیا نی دخی زیاده تحصیل قیلماق ایچون الدن کلدیکی قدر مبالغه لرگه احتیاج اولدیغندن بعض برلری اوز شیطلرینی خضر والیاس ایله یولداش قیلدرلر و بعضیلری دخی بر آز آلفه کیدوب افندمز فخر کائنات صلی الله علیه وسلم ایله سردش ایدرلر و اش کوردرلر. بعضیلری ایسه کندی مرشدلرندن شهرلر فتح ایدروب (نه قدر قانلر و جانلر تلف ایدلوب فتح ایدلن شهرلری) دشمن عسکرلرینی ده تارمار قیلدرلر (بعینه «ویانا» معاصر سنده تورکلرک موفقیتسز لکلرینی خرستیان روحانیلری اوز عزیزلرینک مددلرینه حمل ایدیکلری کبی). بعضیلر، منکرلری شیطلرندن برلرگه یوتدرلر و بعضیلرده غوثلرک تصرفلری سببندن دنیا عمرینی اوز ایدرلر ایدی (۱). خوارق و مناقب خصوصلرنده یازلمش کتابلرده بو کبی قصه لر، بونلرغه اوخشاشلی ماجرالرک غایه و نهایه سی یوقدر.

اسملری ایله تجارت ایدلمش، حق سبحانه و تعالی حضرتینک عظمتی حضر رنده تتراب طور اچقلری ظن اولنمش کیمسه لر، اوزلرینه «غوث الخلائق» کبی عنوانلر ویرلمکده عیبلو اولماسه لر کرک. چونکه آنلر اوز حقلرنده بویل، یالانلر و بویل افرات و اطرالر تصنیع ایدلمکینه «کرامات» سوزینک سو تصرف قیلنمقینه اصلا و اصلا راضی اولمازلر.

بلکه اصل عیب، بویله شیلر ایله عوام آولاچی و باطلاق اوزرنده اموال ناسنی آشاوچیلر اوستلرنده در.

بر فرقه انسانلر حضرت عیسی (علیه السلام)نی الاله اتخاذا ایتد- یار و بر طائفه ده حضرت علی و آنک محترم اولادینه مافوق طبیعت اولان شیلرنی نسبت ویردیلر. هیچ شبهه یوفدرکه بو محترم ذاتلر، کندی حقلرنده اولان بویله عقیده لردن راضی دگللردر، «مجهتیزده فانبلقلرندن بویله سویلرگه مجبور اولمشلر» دبه بونلرنی معذور کور- مازلر. اوشنداق اسلام ملتینک نخبلرندن اولان گیلانی، ابراهیم بن ادهم، حبیب عجمی، ابن عربی و نقشبند، دسوقی و بدوی، رفاعی ویسوی و باشقه لرده اوزلرندن استمداد ایدوچیلردن، دین صفتی و یروب فبرلرینه سفر قیلوچی و مال اسراف ایدوب یور وچیلردن، تعظیم و احترام قصدی ایله تر به لرنده رکوع و سجده ده اولنوچیلردن البته و البته راضی اولمازلر. الاهلغینی اعتقاد ایدوچیلر، حضرت عیسانک حقیقی تابعلری اولمازلر ایسه. حضرت علی و باشقه اماملرنی مافوق البشر صاناوچیلر و معصوم دگل شیخلر حقنده هر تورلی غلو و اسرافلرنی تلیفیک ایدوب کتابلر یاز وچیلرده بونلرک حقیقی اتباعلرندن صانالماسه لر کرک. قرآن و سنت روعلرینه موافق دگل احتراملر، احترام اولماز. انسانلرک ذوق و وجدانلری بو کبی شیلرده میزان طونلورغه، عرف و عادتلری دستور العمل ایدلنورگه صالح اولماز. تعظیم و احترام خصوصلرنده بردن بر میزانمز کتاب و سنتدر. درست عقل هم بونلرغه خلاف دگل.

**

باشین روشنده اولرق تربی یولنده دوام ایتمکده اولان مسلمانلر ایشته اوشبو کبی عقیده لر نأثیری ایله یوللرنک طوروب قالدیلر، کسب و حرکتلرندن توفقالوب دولتلرندن آیرلدیلر. مکتبلر خراب اولدی، علم اهللرینک قدر و حرمتلری بتدی. هر بر بالقار حیوان ایشانلق و هر

بر مجنون فطریق منصبنه تعبیر ایدلدی. بر اوچندن ابکنهی اوچینه قدر، اسلام عالمی بتون بتونه پریشان و مسکن درویشان اولدی. آلتون خزینه سی اولان هندستان و علم منبعی اولان ترکستان هر بری اوشبو عقیده یولنده قربان اولدیلر. مراکش و اندلس، مصر و تور- کمان بو فکر ثمره سی اولارق جان ویردیلر. سلفی علمندن و سلفی عالملرندن اثر فالمدادی. جدی تقوالق و اخلاص برینه ریا ایله نفاق مداحلق و ظاهر پرستلک فائمه اولدی. عفریت کبی سلامت و باب یاش آدملر قوللرینه تاباق و تسبیح طونوب گویا ایشانلق ایتمکده اولوب یورتدن یورتغه کروب بطلال یورر و اهل اسلام ماللرینی سلوک اوزرنده صورر اولدیلر. نا اهللر علم منبرلرینه بیندیلر و هر بر ظالم و مستبدلرک هوا و هوسلرینه موافق صورت ایله دین اسمندن فتوی نوزوب ظلم قورالی اولرق طورلر. عزت نفس و حب ملتدن نام و نشان قالمادی. اصحاب کرام و تابعین، علماء عارفین سلفی صالحین اسملری دنیا جمع ایتمک و شهوات انسانیه یوللرنده استعمال ایدلنورگه باشلاندى. بو حاللرک نتیجه سی اولرق مسلمانلر اقتصادی و سیاسی اشلرده مقلوب قالدیلر و باشقه لرنک آباق آستلرنده ایزلورگه معکوم اولدیلر. یأس و حرمان، ذلت و حقارت در یالرینک انک تیران چوقور- لرینه باتدیلر. «انا لله وانا الیه راجعون». «وسیعلم الذین ظلموا ای منقلب ینقلبون.»

**

ارواح و میتلرک تصرفلری، شیخلرک «المتصرف فی القدرین» اولمقلری، احیا و امانه ایتمکلی و غیر بو کبی حقلرنده اولان عقیده لر اسلاملر آراسینه نه وقت کرمش و کیملر طرفلرندن کرگزمشدر عجباً؟! بو کبی عقیده لرنک عصر سعادتده و اسلاف کرام آراسنده اولدیقی حقنده معلوماتمز یوق. فخرکائئات افندمز حضرتلری کندیسسی بالذات خندلر

فازیدی، تیهر کولها کار کیدی، یورت اشلرینی اشلادی، چیتوک و باشماقلرینی بامادی. بوندن صوڭ خلیفه لری هم اوشبو روشلرده کون کچردیلر، ماڭلای تیرلرنی آغزوب و بیڭ توری زحمتلر بوکلاب عرب قبیله لرینی تسخیر ایتدیلر، کسری و فیصر مملکتلرینی ضبط ایلدیلر، بو یولده یاش بالالارڭ ساچلری آغارلق واقعه لر کوب اولدی، هیچ برنده ایسه اشلرنی مینلرگه تابشردقلری و قبرلرگه بوگروب النجا و تضرع ایتدیکلری بیلنمادی. بعض بر ظالملر کعبه اوستنه تاش آندیلر و بعضیلری حجر اسودنی آلوب کتدیلر، بد بختلردن بعضیلری فخر کائنات افندمرڭ شهرینه کروب اهل اسلامنی تحقیر قیلدیلر، روضه مطهره نی حرمتسز ایتدیلر. بوکی وقتلرده ارواح نصرت ویرمادی. مینلر حسی و معنوی تصرف قیلمادی ایسه ایمان ایل اوندیکلری معلوم دگل ترکستان شیخلری، بخارا خواجه لری، مغرب سیدلری تصرف قیل چقلر میدر؟ الله تعالی طرفندن کلهش شریعت نظرنه مینلرڭ تصرفلری ممکنیدر؟

ایرلر دگل عصر سعادتده خاتونلرده الوغ وظیفه لر اجرا قیلورلر. عالم، سبب عالمی اولدیغندن خسته لر و جاپمانده لر قیلندن عاجز و ذلیل اوله رق طورمازلر «عزت ایله اولهک، ذلت ایله باشامکن آرتق» دبه هر توری مشقتلرنی تحمل ایدرلر ایدی. فزو کونلرده صوغشلرده جراحاتلرنی باغلاب خسته لرنی تربیه لدیلر، صولر ناشوب ایچروب یوردیلر، طوغروسی بو کونده اولان نظاملی عسکرلرڭ «سانیتارنی» بولوکارینه یوکلانمش وظیفه لرنی اجرا ایتدیلر. بو حاللر فخر کائنات افندمرڭ کوز اوکنده اولدی. «قادیسه» و «برموک» صوغشلرنده ایرلر ایله بر صفة طوروب حتی آنلرڭ اوکلرینه چیقوب صوغشدیلر، رسول الله و باشقه اصحاب روحانیتنه اشانوب و صالحوب طورمادیلر. «مپسان» صوغشنده اسلاملرڭ غلبه لرینه صرف مسلمهلر

سبب اولدیغی اسلام تاریخلرنده مسطوردر. اوشبو مسلمهلردرکه حقلرنده فرنڭ مؤرخلری: «بونلر صوغش طوغروسنده ایرلردن توبان درجه ده دگللر، اگرده اسپر آلنور اولسه لر اوز عفتلرینی صافلارغه هیچ کیم یاردمینه حاجت اولمه سزین مقتدرلردر» دبه شهادت ویرلر. فرنلرڭ قورقوب و تتراب طورمقلرینه سببه ده بوکی مسلمهلر تربیه لرنده اوسمش آدملر اولمشدر.

* *

ملت اوستنده آغیر بوک اولان اورام طولوب یوروچی، تورلرنی و بوش اورنلرنی طولدروب اوطوروچی صدقه چیلر آز ایش کبی برده ملت مالینی سلوک اورننده صورمق ایچون پک کوب اورنلرده «خواجه لر تاوی»، «ایزگولر چیشمه سی» کبی شیلر ایجاد ایدلمش و همیشه ده ایجاد ایدلنوب طورمقده در بوندن غرضلر ایسه معلوم. ایدمی بر مرتبه سافلرگه قارا کزده و بر مرتبه خلفلرگه کوز صالحلرگه آراده اولان فرق شول درجه ده بیوکدرکه حتی بر برینه مناسبت وارلقنی آ کلامق ده مشکل اولور. شمدی او لگی آرسلانلر برلرینه مبهونلر، حقیقی عالملر کوسیلرینه چیکمان فالوبلری اوطورمشلردر. بصیرتلری صوفورایمامش کیمسه لرڭ هر بری بونی کورر، بیلور، انکار ایدرگه وجدانی مساعده ایتماز.

* *

اگرده مسلمانلر ایچون سعادتلی حیات و امنیتلی بر استقبال مطلوب اولسه، باشقه لرغه قل و کنیزاک حکمنده کون کچرمک و اورام بویلرنده سبرکی و بالته کوناروب اش ازله ب بورمک و یهودی خاتونلرده کوچرلک قیابوب عمر اوزدرمق اغص آمال اولماز ایسه اسلام دیننی سفلر آ کلالدقلری روشده آ کلالرغه، معیشتلرنی جانلی صورتلرغه قویارغه تیوشلی. قبرلرگه بنالر صالحق برده مکتبلر بنا ایتمک، قبر

مجاورلارینه ویره چك آفجهلرني علم بولينه صرف فيلمق ، ايزگولر
چيشمه لارينه وويلر قيرلرينه سفر ايچون طوتاچق آفجهلر ايله شاگردلر
اوقوتوق و ملت بالالريني تربيه ايلمك ، دارالعايزين و دارالشفقه لار
تأسيس ايدوب اسلام عاجزلارينك معيشتلرني تايمين فيلمق فائزليره كدر .
خصوصا صرف ديناوي و طبعي اشلرگه دين اسمي ويرمك و دين
اسمييني رسول اكرم طرفندن كتورلناماش شيلر حقنده ابتدال ايتمك
هيچ شيهه يوق دين كه جنابت و دينده اسراف و غلو قيلمقدن . «يا اهل
الكتاب لا تغلوا في دينكم غير الحق» . «اياكم والغلو في الدين فانما
ملك من كان قبلكم بالغلو في الدين» .

* * *

مناقب كتابلارنده مدحيه لاري يازلاچق كيمسه لار حقنده ايشدلمش
و تابلمش خبرلرلك هر بري يازلمق عادت اولوب كيلمشدن . اسنادلر
كوب تفتيش ايدلماز ، جرح و تعديل اصولي دستورالعمل طوتلماز ،
محاكمه فلان فيلنماز ، منطقي قاعده لرگه اهميت ويرلماز (۱) ، اما تراجم
اشخاص حقنده يازلمش اثرلرده هر بر خبر و واقعه انتقاد ميزانندن
كچرلور و طرفدارلق ايتمكدن ممكن قدر احتياط فيلنور . بزم بو
رساله مز مناقب كتابي دگل بلكه ترجمه حال اولديغي ايچون ابن تيميه
حقنده اولان بخشى ويمان خبرلرني كتبخانه مزده اولان معتبر اثرلردن
انتخاب ايدوب بو اورنده يازدق . ابن تيميه قبيلندن دين و ملت
يوللارنده اولان خدمتلري برابرينه دانوسچيلق ايله كون كوروچيلرلك
چقالريني تارتمقه اولان محترم ذاتلرغه هديه ايتدك . بلا اهلي ايچون
اوزلري كبي بلا اهليني كورمك قدر تسليه اولماز . اگرده اقتدارمز

(۱) محمد عبده حضرتلري زندان ده سالنديغنده اوشبو حال ، شيخ عيش
كرايمته حول ايدلمش . اما شيخ عيش زندانغه سالنديغنده بو حال محمد عبده كرايمته
حول ايدلماش .

اوله ايدى بونلر ايچون بتون دنيا مزي فدا ايدر ابدك ، لكن
كتابلرمز و قلمه زدن باشقه بزم دنيا مزي يوقدر .

پيغه برلردن باشقه لريني معصوم اعتقاد ايتما ديكمز ايچون هيچ
كيمسه نك بتون سوزيني صواب و جمله فكريني طوغري ديه دعوي
ايدرگه ممكن دگل . نه قدر عالم و عاقل اولسون هر كيمده بر خطالق
اوله بيلور . فقط اجتهاد ثمره سي اولان خطالقلر ، جزافا ايدلمش
صوابلردن كوب وقتده فيمتملي اوله چقدر . شونك ايچون هر كورلمش بر
خطاغه محاربه آچمق عقللي آدم اشي دگلدر . صواب سوزلر كيمدن
اولسه ده قبول فيلنورغه و خطا فكرلر كيمدن اولسه ده تاشلانورغه تيوشلي .
«خذ ما صفا دع ما كدر» .

بو رساله حقنده اولان خدمتمز تورلي اورنده يازلمش شيلرني
و مختلفي فكرلرني بر بيرگه بيغوب ترجمه قيلمقدن عبارت اولدى .
لازم كورسه لر اوقوچيلر هر بر مسئله ني اوزلري محاكمه ايدرلر و
دعوالي ماده لرده «فان تنازعتم في شئ فردوه الى الله والى الرسول.....»
نصيحتي موجبچه عمل ايتسه لر بلكه رسول (صلى الله عليه وسلم)
رضالعينه نائل اولورلر . علم و ادب اهللرينك اخص اماللري حقلقني
تابار ايچون سعي ايتمك و حقلق حضورنده تيز چوكمك اولسه كرك .
«ربنا لا تزغ قلوبنا بعد اذ هديتنا وهب لنا من لدنك رحمة انك انت
الوهاب» .

رضاء الدين بن فخرالدين .

